

Erindringer

Af NIELS CHRISTIAN NØRBY

Niels Christian Nielsen Nørby var fra 1866 til 1880 lærer i Ejerslev, derefter til 1906 lærer i Hurup. Han var født Hillerslev 25. juli 1837 og døde 1. juni 1932, næsten 95 år. Han var søn af Niels Thøgersen Nørby, sognefoged i Hillerslev, født i Tveds sogn 1794 og hustru Ingeborg Kirstine Sørensen, født i Hillerslev 1806, datter af degnen Mads Sørensen og hustru Marie Cathrine Hopp.

Erindringerne er venligt stillet til rådighed af hans sønnesøn, kammersanger Ejnar Nørby.

DER var fire gårdmænd i Hillerslev, der holdt en vinterlærer, da jeg blev seks år (1843-44), og ham gik jeg til den vinter. Det var en omgangsskole, en uge i hver gård.

Da jeg kom i skole om foråret, kunne den gamle lærer¹) ikke lade være at stikle til os ("Niels Christian kunne læse, før han kunne pisse på gulvet"). Han brugte den indbyrdes undervisning med bihjælperen. Hvert barn havde sit nummer og nævnedes ikke ved navn. Bihjælperen skulle passe på, at de andre børn læste på de ophængte tabeller. Hvis et barn ikke læste, skulle bihjælperen råbe vedkommendes nummer: "Læs, nr. 14!". Bihjælperen kunne tage mod bestikkelse i form af knapper eller andre småting.

Om morgenen blev børnene kaldt ind ved hjælp af fløjten. Hvert barn havde sin lektie for i Balles Lærebog og Birks Bibelhistorie, og lektien skulle kunnes på remse. Hvert barn fik karakter. Sagde et barn, at det ikke kunne sin lektie, fik det tg; blev det hørt og ikke kunne den, fik det mdl. Karaktererne blev indført i protokollen.

Da hvert barn skulle høres enkeltvis, kunne det tage ca. 1½ time med overhøringen. Flokken skulle kun sidde og høre efter, så det kneb jo for dem at sidde stille.

Efter frikvarteret var der læsning, i første klasse efter de ophængte tabeller, i anden klasse efter Hjorts Børneven, hvoraf der fandtes to eksemplarer i skolen. Læreren havde det ene, og børnene skiftedes til at gå op til katederet. De skulle træde an på soldatermanér. Hver læste nogle få linjer. Dermed gik formiddagen. Hvert barn kunne således i løbet af formiddagen være oppe højst fem minutter.

Om eftermiddagen havde vi skrivning i den første time og regning i den anden. Når tavler og grifler var delt om, fløjtede læreren, og hvert barn skulle holde griflen i vejret. På andet fløjt skulle griffelen lægges på tavlen. På tredje fløjt skulle børnene begynde at skrive. Der blev kun skrevet bogstaver, ikke sammenskrift. I skrivebog blev der skrevet med fjerpenne, som læreren skar. Fjerene skulle børnene selv medbringe.

I regning regnedes kun med ubenævnte hele tal. Der brugtes ikke regnebog, men børnene skrev tallet 123, gangede det med 2, det udkomne med 3 osv. lige til 9. Dernæst blev der divideret tilbage med de samme tal, så jeg kunne til sidst tallene udenad.

I sproglære lærte vi de latinske navne: Subjekt, prædikat og copula. Tankeøvelser: 3 heste og 5 båse er hverken 8 heste eller 8 båse, men 8 naturlegemer.

* * *

Min bedstefar²) var sogndegn i Hillerslev og Kaastrup, men ville ikke undervise efter den indbyrdes undervisningsmetode. Han måtte derfor enten holde hjælpelærer eller søge sin afsked. Den første hjælpelærer hed Brændgaard³). Han var dimitteret 1821 fra Snedsted.

Efter min bedstefar kom Parmo Carl Petersen, en fætter til Carl Ploug. Han kunne skrive ligvers.

Fattiglem Niels Sørensen boede i hospitalet i samme stue som to kvinder. Over ham skrev han følgende:

Nu vandrer jeg ej mere om
med pose eller krukke tom
for mælk og brød at tigge.
Nu snor jeg ikke simer mer
og sår ikke sennep fler,
thi jeg nu død må ligge.

¹ Parmo Carl Petersen, cand. phil., se årbog 1923.

² Mads Sørensen, født i Sennels 29. juli 1771, søn af Søren Christensen Smed og Ingeborg Hansdatter, degn i Sennels 1801, i Hillerslev og Kaastrup 1805.

³ Peder Chr. Pedersen Brændgaard, født 1797 i Ydby, senere lærer i Skyum.

Farvel, I fattig kvinder to,
med hvem jeg sammen sidst mon bo!
Hav tak for denne sinde!
Var jeg lidt gnaven af og til,
den synd I mig tilgive vil!
Nu har min gnaven ende.

Farvel, I gode sognemænd,
som bærer mig til graven hen,
jeg og farvel vil sige.
Så bæres jeg fra hospital
til sognets store sovesal,
hvor vi er alle lige.

* * *

Et krigsminde.

Vor vædder var blevet væk, og jeg skulle ud at finde den. Jeg kom til nogle børn, der spillede klink, og dem stod jeg og så på, så vædderen fandt jeg ikke. Da jeg kom hjem, var gården fuld af folk og heste (Far var jo sognefoged). Der var kommet ordre til Far, at han skulle kalde folk sammen og sende dem til fjorden og tage mod slaverne⁴). Bevæbningen var højst blandet - forke, slagvol. o. l.

Dagen efter kørte vi gødning ud fra en mødding i marken. Midt formiddag bedede vi. Far sad på vognstangen og spiste. Da kom folkene fra Hansted og Rær; de havde været ved Malle og Sennels Fjord. De kom i en lang række hen ad en sti. Far sad og lo, så vognstangen hoppede op og ned. Han mente det var løgn.

* * *

Han havde været hestgarder og ligget i København i seks år. Senere var han tjener i to år. Da han kom hjem, kom han til at tjene agent Lützhøft på Christianslyst. To gange om året kørte de over Agger Tange til Hamborg. Det tog 14 dage. Han kom til at ligge på stue sammen med en engelsk skibskaptajn, der var strandet. Han havde en hund, som min far fik lov at tage med hjem. - En kone,

Karen Hammer, hjalp ved høstarbejde. Hun stod og drak af en krukke med gammeløl og mælk. Hunden sprang op på brystet af hende og væltede hende, så hun fik alt øllet ned over sig. Hun blev gal og løb hjem.

Engang havde Far glemt sit ur på en grøftkant. Hunden blev sendt tilbage og fandt klokken.

* * *

Da jeg var 11 år, kom jeg ud at tjene hos en husmand i Hillerslev. Deres pige var løbet derfra. Det var blot om sommeren. 19 år gammel kom jeg i murerlære. Tredje år agerede jeg mester. Sidste år arbejdede jeg på Nors præstegård, hvor jeg tog akkord på flere arbejder, blandt andet ovnen. Mester havde først muret ovnen op. Den skred sammen, og jeg tog akkord på den. Præsten rakte mig hver sten under arbejdet.

Om vinteren tærskede jeg for tønde og fik 8 skilling for tønden. Jeg skulle arbejde hårdt for at tjene en mark om dagen. Før jeg kom i murerlære, var jeg en vinter på Mellemmølle her i Thisted. Den ejedes af fru Steenstrup, hvis søn Johannes blev professor.

1860, mortensdag, begyndte jeg forberedelsen til seminariet hos lærer Ovesen i Solbjerg på Mors og blev optaget på Ranum seminarium 1861 i juni måned. Vi var 56 til optagelsen, og der blev 27 optaget. Den anden dag spurgte kandidat Wulff, om jeg var bange for optagelsen. "Nej, for hvis jeg ikke bliver optaget, vil jeg læse privat." - "De står godt fra i går." - Jeg var standset ved en roduddragning i regning. Det havde jeg aldrig set.

Foredrag hørte vi aldrig. Det var lektielæsning. Den første dag, vi skulle have musiklæreren, havde nogle slesvigere stukket en nål i sædet. Da jeg hørte det, sagde jeg, at jeg ikke ville være med til at genere nogle af lærerne. Grønlund⁵) stillede sig ved min side. Musiklæreren⁶) har Jakob Knudsen skildret. Han var god til at spille, men ellers et fjols. Han skulle være censor i geografi, og en nævnede Viborg i Finland. "Nå, De tror, at Viborg ligger i Finland. Vi er ikke så langt henne. Der har jeg været mange gange."

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1973, side 391-396).

⁴ Om "slavekrigen" 1848, se årbog 1911 og 1912.

⁵ Chr. Grønlund, født i Hunstrup 1841, senere lærer i Lild.

⁶ Augustinus Hansen, lærer ved Ranum seminarium 1852-1872. 1859-1864 var historikeren Adam Fabricius forstander for seminariet.